

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені О.О. БОГОМОЛЬЦЯ

Науково-практична конференція
з міжнародною участю

**«ВИЩА МЕДИЧНА ОСВІТА:
СУЧАСНІ ВИКЛИКИ
ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

Збірник наукових праць

3–4 березня 2016 р.
м. Київ

ББК 74.00
УДК 378
В 55

*Рекомендовано до друку рішенням
Вченої ради Національного медичного
університету імені О.О. Богомольця
від 28 січня 2016 року, протокол № 8*

Засновники:

Міністерство охорони здоров'я України,
Національний медичний університет
імені О.О. Богомольця,
Інститут післядипломної освіти
Національного медичного університету
імені О.О. Богомольця

ISBN 978-617-628-051-4

***Збірник наукових праць видається
з благодійною метою
і розповсюджується безкоштовно***

Адреса редакції:
01601, м. Київ, бульвар Т. Шевченка, 13
Офіційний сайт: www.nmu.ua
Телефон: (044) 234-92-76
E-mail: nmu@nmu.ua

Збірник наукових праць «Вища медична освіта: сучасні виклики та перспективи» адресовано науковцям, викладачам, докторантам, аспірантам, слухачам, магістрам, інтернам та студентам вищих медичних (фармацевтичних) навчальних закладів, всім тим, хто цікавиться питаннями професійної підготовки лікарів та провізорів.

Редакційна колегія:

Катерина АМОСОВА (головний редактор)
Марина АНТОНЕНКО
Василь БАРДОВ
Леслі БРОМЛІ (Велика Британія,
заступник головного редактора)
Ірина БУЛІАХ
Борис ВЕНЦКІВСЬКИЙ
Оксана ВИГОВСЬКА
Олег ВЛАСЕНКО
Олександр ВОЛОСОВЕЦЬ
Тетяна ГРУЗЄВА
Ширлі ДОБСОН (Велика Британія)
Олександр ЗАКОРДОНЕЦЬ
Вальтер КЛІМША (Республіка Австрія)
Роман КРЕГГ (Велика Британія)
Юрій КУЧИН (заступник головного редактора)
Олеся ЛИНОВИЦЬКА (заступник головного редактора)
Наталія ЛИТВИНОВА
Ірина ЛОГІНОВА
Сергій МАКСИМЕНКО (заступник головного редактора)
Владислав МАЛАНЧУК
Володимир МЕЛЬНИК
Володимир МІШАЛОВ
Лариса НАТРУС
Олександр НАУМЕНКО
Вояслава НЕСКОВІЧ (Республіка Сербія)
Валерій НЕСПРЯДЬКО
Олександр НИКИТЮК
Сергій ОМЕЛЬЧУК
Валентин ПАРИЙ
Ігор ПЕЛЬО
Тетяна РЕВА
Олександр РОМАНЕНКО
Олександр САВИЧУК
Оджум СІЛЬВАНУС (Федеративна Республіка Нігерія)
Віктор СТЕПАНЕНКО
Олена СТЕЧЕНКО (заступник головного редактора)
Імані ФАРНАД (Ісламська Республіка Іран)
Мирослава ФІЛОНЕНКО
Петро ФОМІН
Ярослав ЦЕХМІСТЕР (заступник головного редактора)
Віталій ЦИМБАЛЮК
Олександр ЧАЛІЙ
Юрій ЧАЙКОВСЬКИЙ
Іван ЧЕКМАН
Тетяна ЧЕРЕНЬКО (заступник головного редактора)
Валерій ЧЕШУК
Володимир ШИРОБОКОВ
Олександр ЯВОРОВСЬКИЙ

ISBN 978-617-628-051-4

© Національний медичний університет імені О.О. Богомольця, 2016

Гордійчук П.І. СФОРМОВАНЕ КЛІНІЧНЕ МИСЛЕННЯ – ОСНОВА ПРОФЕСІЙНОСТІ ЛІКАРЯ-ОНКОХІРУРГА	65
Добрянський Д.В. МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «МЕДИЦИНА НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ»	69
Гльченко А.А. КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ВИКЛАДАЧА В РОБОТІ ЗІ СТУДЕНТАМИ-ІНТЕРНАМИ	75
Каменщик А.В. ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ СТУДЕНТАМИ НА КАФЕДРІ ГОСПІТАЛЬНОЇ ПЕДІАТРІЇ	80
Камишиний О.М., Топал І.О., Поліщук Н.М. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО СКЛАДАННЯ ЛІЦЕНЗІЙНОГО ІСПИТУ «КРОК-1» НА КАФЕДРІ МІКРОБІОЛОГІЇ ВІРУСОЛОГІЇ ТА ІМУНОЛОГІЇ	85
Касьянова О.М., Посохова І.С. ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВИЗНАЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІСЛЯДИПЛОМНОГО НАВЧАННЯ ВИКЛАДАЧІВ ВМНЗ НА ТЕМАТИЧНОМУ УДОСКОНАЛЕННІ З ПЕДАГОГІКИ	89
Кириченко К.І., Атаман Ю.О., Ярмолич В.І. ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ МЕДИКІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ В СУМСЬКОМУ ДЕРЖАВНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	95
Киричок В.А. ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВМНЗ	99
Коновальчук Н.А. СПОСОБИ ПОВЫШЕННЯ УЧЕБНОЇ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНТОВ-МЕДИКОВ ПРИ ПРОВЕДЕННІ САМОСТЯТЕЛЬНОЇ РАБОТЫ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК ИНОСТРАННОМУ	105
Корда М.М., Бліхар В.Є., Запорожан С.Й., Шультгай А.Г. ДОСВІД РОБОТИ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ЛІКАРНІ	111
Краснов В.В. ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ В СИСТЕМІ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ – ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	117
Кудиевский А.В., Головаха М.Л., Шишка И.В. НАСТОЯЩЕЕ И БУДУЩЕЕ СЕМЕЙНОЙ МЕДИЦИНЫ В ОЦЕНКЕ ВЫПУСКНИКОВ	122
Кульбашина Я.А., Стеченко О.В. РОЗРОБКА СТАНДАРТІВ ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ НА КОМПЕТЕНТІСНИЙ ОСНОВІ: ДОСВІД НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ О.О.БОГОМОЛЬЦЯ У ІДЕНТИФІКАЦІЇ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНЬОГО ЛІКАРЯ	127
Леженко Г.О., Резніченко Ю.Г., Пашкова О.Є., Гиря О.М., Лебединець О.М., Каменщик А.В., Сидорова І.В., Врублевська С.В., Гладун К.В., Окінська О.І. ОЦІНКА ЯКОСТІ ЗАСВОЄННЯ СТУДЕНТАМИ 5 КУРСУ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ МАТЕРІАЛУ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ НА КАФЕДРІ ГОСПІТАЛЬНОЇ ПЕДІАТРІЇ	135

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ВИКЛАДАЧІВ В СИСТЕМІ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ – ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Краснов В.В.

Мета – запропонувати концептуальні складові до удосконалення системи безперервного професійного розвитку викладачів вищих медичних навчальних закладів. Проведений аналіз концепцій підготовки викладачів в системах медичної освіти різних країн. Показана необхідність удосконалення принципів підготовки кадрів в освіті. Запропоновані стратегічні напрямки удосконалення системи підготовки науково-педагогічних працівників, що основані на сучасних світових тенденціях. Наголошено на необхідності розробки сучасної нормативно-правової бази, включаючи професійні стандарти післядипломної освіти, з врахуванням вітчизняного та зарубіжного досвіду.

Ключові слова: безперервний професійний розвиток; підготовка викладачів.

Вступ. Сучасна школа підготовки педагогічних кадрів має низку проблемних моментів. Як правило, основний педагогічний склад кафедр поповнюється випускниками аспірантури. Разом з тим, програма очної підготовки аспірантів далеко не завжди включає педагогічний курс, а якщо він і є, то його тривалість і наповнення визначаються формально. Згідно існуючих положень, аспіранти зобов'язані проходити педагогічну практику, але ця вимога не завжди виконується в установах, які готують наукові кадри і не займаються педагогічною діяльністю.

Ще одна проблема стосується циклового підвищення педагогічної кваліфікації, що відбувається раз на п'ять років: короткотривалі цикли (78 та 156 годин) неможливо присвятити глибокому освоєнню якої-небудь однієї актуальної монопроблеми, наприклад, педагогічних вимірювань, проектування освітніх програм тощо.

Також є проблемою підвищення кваліфікації викладачів медичних ВНЗ у педагогічних навчальних закладах – згідно особливостей їх роботи, програми навчання не враховують специфіку діяльності лікарів-науковців-педагогів у різноманітних і складних предметних областях їх професійної діяльності.

В свою чергу, дистанційні технології навчання вже стали традиційним інструментом в багатьох галузях освіти, але в медичних ВНЗ досі переважає концепція роботи тільки у ліжка хворого, що суттєво впливає і на вимоги до набуття нових компетенцій викладачами.

Сучасні вимоги до підготовки медичних кадрів, стрімкий розвиток інформаційних технологій тощо актуалізують питання про концептуальне вдосконалення системи підготовки викладачів для вищої медичної школи.

Мета – обґрунтувати та запропонувати концептуальні складові до удосконалення системи підготовки викладачів ВМНЗ.

Матеріали та методи: теоретичне обґрунтування.

Результати й обговорення. Університет на Заході (на відміну від Української школи) – це в першу чергу науковий і тільки в другу – освітній центр. Вважається, що, не будучи вченими, викладачі навчального закладу не можуть підготувати інноваційно-мислячі креативні кадри. У кращому випадку вони здатні виступати як транслятори минулих досягнень. Реалією сучасної української науки є й те, що науково-дослідна діяльність у більшій частині професорсько-викладацького складу пов'язана лише з підготовкою та

захистом дисертацій. Отримавши ступінь, чимало викладачів свою наукову роботу фактично припиняють, а багато викладачів медичних навчальних закладів йдуть в практичну охорону здоров'я, де праця фахівця такого класу оплачується значно вище.

Із зростанням вимог до якості роботи медичного персоналу, неухильно зростають вимоги до їх підготовки і безперервного вдосконалення. Як наслідок, логічно постає питання про створення системи безперервного професійного розвитку (БПР) професорсько-викладацьких кадрів у системі медичної освіти.

Наприклад, для розробки і реалізації концепції БПР, в Копенгагені у 1972 році була заснована світова асоціація медичної освіти (WFME). У числі найважливіших елементів забезпечення якості післядипломної медичної освіти, в стандартах WFME зазначається необхідність введення сертифікації викладачів медичних навчальних закладів з проблем педагогіки [1].

У ряді європейських країн при підготовці кадрів для всіх сфер педагогічної діяльності наголос робиться на навчанні управлінню самоосвітою і плануванні навчальної діяльності, а також на індивідуальні форми навчання. Наприклад, програми підготовки Міжнародного інституту планування та управління освітою ЮНЕСКО (ІРЕ) діляться на п'ять категорій: програми поглибленої підготовки; програми стажерів; майстерні та

спеціальні курси; семінари та форуми з освітньої політики; концепція та поширення дидактичних матеріалів (для викладацьких кадрів медичних факультетів університетів – Віртуальні університети франкофонії) [2].

Національна асоціація медичної освіти (CIDMEF) визначила 3 рівня педагогічної компетентності і відповідні цим компетенціям рівні навчання педагогічних кадрів:

1 рівень – це мінімально необхідна освіта починаючого викладача (базові знання психології викладання та навчального планування, первинні навички роботи в якості тьютора);

2 рівень орієнтований на навчання штатного викладача, здатного розробляти навчальні плани, програми міждисциплінарних модулів, брати участь у комплексному оцінюванні досягнень студентів.

3 рівень забезпечує компетентність експерта в певній сфері (навички та вміння в навчанні тьюторів, дослідженнях в освіті, науках про контроль знань, оцінці якості освіти, володінні навичками комплексної підсумкової державної атестації студентів, сертифікації освітніх програм тощо).

В Рурському університеті Бохума проектуванням і реалізацією програм підготовки та підвищення кваліфікації викладацьких кадрів займається Центр медичної дидактики (MeDiBo). Склад компетенцій, що пропонується викладачу для підвищення кваліфікації наведений у табл. 1.

Таблиця 1

Склад компетенцій викладача медичного навчального закладу, представлений фахівцями Центру медичної дидактики Рурського університету Бохума

Вид компетенцій	Найменування компетенцій	Варіативність
Предметні (відносяться до предметної області і до обраної галузі медицини)	Медико-експертні компетенції (уміння і здатності до діяльності в обраній галузі медицини)	обов'язкові
Загальні	Соціально-особистісні/комунікативні компетенції (навички соціальної взаємодії і співпраці)	обов'язкові
	Дидактичні компетенції (здатності до педагогічної діяльності)	обов'язкові
	Управлінські компетенції (здатності управління навчанням і персоналом)	на вибір
	Дослідницька (навички наукових досліджень в медицині і педагогіці)	на вибір

З представленою в таблиці матеріалу впливає, що в ієрархії пріоритетів підготовки до викладацької діяльності та посилення її ефективності ключова роль належить предметним компетенціям, що належать до предметної області і до обраної галузі медицини. Що стосується дидактичних компетенцій, то вони віднесені до класу загальних компетенцій, що забезпечують успіх освоєння професійних, пов'язаних з предметною областю умінь і навичок. Причому, більш значимими, ніж дидактичні, визнаються особистісні/комунікативні компетенції викладача, що формують практичні навички соціальної взаємодії суб'єктів освітнього та лікувального процесів.

Одним з основних принципів навчання в Центрі медичної дидактики є з'єднання предметно-професійної та дидактичної складових викладацької діяльності, що реалізується на підставі роботи мультипрофесійної команди.

У країнах Європи також використовується покроковий підхід до кваліфікаційної підготовки викладачів медичних факультетів, що забезпечується різноманіттям програм навчання, пропонованих для різних категорій викладачів, які навчаються, і різних рівнів навчання. При цьому тривалість навчання варіює від дводенних тренінгів до дворічних магістерських програм з медичної дидактики.

Необхідно також підкреслити, що підвищення мотивації до самостійного навчання і постійного зростання науково-педагогічної кваліфікації професорсько-викладацького складу медичних навчальних закладів, вдосконалення їх власної методичної майстерності у відповідних предметних областях повинні бути об'єктом постійної уваги з боку як самих викладачів, так і колективів, де вони працюють [1].

Для забезпечення індивідуальних маршрутів навчання та підтримки переривчастого навчання по накопичувальній системі вкрай важливо введення кредитно-модульних структур освітніх програм. Досвід створення систем обліку навчальної діяльності в Україні існує. Він реалізований при органі-

зації безперервної підготовки лікарів і заснований на фіксації їх освітньої діяльності між передатестаційними циклами [3]. Існують країни з багатим досвідом кредитно-модульної персоніфікованої накопичувальної системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників [4].

На основі Європейського досвіду та успіхів вітчизняної школи вважаємо за необхідне запропонувати низку положень, на основі яких можна будувати концепцію БПР викладачів медичної освіти:

1. Розробка та впровадження програм первинної підготовки викладачів у БПР.

2. Розробка та впровадження нормативної бази забезпечення обов'язкового супроводу індивідуального маршруту навчання викладачем-консультантом. Впровадження школи підготовки т'юторів та фасілітаторів.

3. Введення накопичувальної кредитної системи для викладачів на кшталт існуючої в системі підвищення кваліфікації лікарів.

4. Забезпечення тривалості БПР не менше 700 годин за п'ять років. З них 156 годин є обов'язковими для проходження в структурах МОЗ України, що відповідають за підготовку викладачів.

5. Введення в програму навчання 7 обов'язкових напрямків: 1) професійна базова педагогічна освіта; 2) методика викладання дисциплін; 3) методика викладання конкретної медичної дисципліни, яка є основою професійної діяльності лікаря; 4) методика і психологія управління навчальним процесом; 5) методика самоосвіти; 6) соціально-особистісні/комунікативні компетенції; 7) організація та проведення досліджень. Забезпечення обов'язкового терміну навчання за кожним напрямком не менш ніж 78 годин.

6. Розробка індивідуального маршруту підвищення кваліфікації викладача.

7. Забезпечення використання технологій дистанційного навчання.

8. Створення електронного портфоліо викладача, за допомогою якого можна моніторувати як формальну сторону навчання, так і успіхи викладача в якості засвоєння матеріалу.

9. Розробка програми "Викладач вищої школи" для базової підготовки науково-пе-

дагогічних кадрів медичних ВНЗ. Програма повинна бути затверджена на рівні МОЗ України і тривати до 2-х років.

10. Побудова системи моніторингу вимог ринку і навчального процесу з подальшим відображенням у варіативній частині рамок кваліфікацій і компетенцій викладачів медичних ВНЗ.

11. Створення освітнього ресурсу підтримки БПР викладачів вищої медичної школи.

12. Створення інформаційного порталу, де може розміщуватись досвід викладачів про результативність їхньої педагогічної практики.

13. Створення на порталі тестових модулів по кожній з компетенцій, на підставі яких викладач може здійснювати самоаналіз по успішності володіння компетенціями. Виявлені недоліки дозволять викладачам цілеспрямовано формувати індивідуальні маршрути навчання.

14. Розробка освітніми установами загальнодоступних навчальних електронних ресурсів з метою підтримки самоосвіти викладачів.

15. Створення міжвідомчої системи контролю якості програм підготовки викладачів.

Висновки. Для удосконалення системи БПР викладачів медичних навчальних закладів необхідно в найкоротші терміни сформувати сучасну нормативно-правову базу, включаючи професійні стандарти післядипломної освіти, що враховують як вітчизняний, так і зарубіжний досвіди.

Залишається сподіватися, що, незважаючи на повільність реформ, під впливом всесвітніх змін сучасна вітчизняна медична освіта в усіх її трьох фазах, які проходять викладачі вищої медичної школи з професійної предметно-дидактичної освіти нарешті знайде риси безперервності та упорядкується з урахуванням тенденцій європейського розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Мотивационная составляющая в формировании профессионально-педагогической компетенции профессорско-преподавательского состава медицинских вузов России / Н. Б. Водолаский, Е. В. Лопанова, В. А. Акулинин, А. П. Ахрамович; [под ред. А. И. Новиков и др.] // Современные подходы к определению квалификационных требований к профессорско-преподавательскому составу медицинских вузов и задачи модернизации программ дидактической подготовки педагогических кадров : Материалы международного семинара в рамках проекта Тетрис IV 159328-TEMPUS-1- FR-TEMPUS-SHMES «Система обучения в течение жизни для преподавателей медицинских вузов».* – Омск : Издательство отдела международного сотрудничества ОмГМА, 2011. – С. 38–39.
2. *Про затвердження Змін до Положення про проведення іспитів на передатестаційних циклах:* наказ МОЗ України N 484 від 07.07.2009.
3. *Типовое положение об образовательном учреждении дополнительного профессионального образования (повышения квалификации) специалистов, утвержденное : Постановление правительства РФ № 610 от 26.06.1995, Постановление правительства РФ № 213 от 10.03.2000.*
4. *Тряпичин А. В. Зарубежные модели повышения квалификации педагогов / А. В. Тряпичин // Сборник материалов «Инновационное развитие системы постдипломного педагогического образования» / Под ред. И. С. Батраковой, О. О. Жебровской. – СПб, 2009. – С. 64–66.*
5. *World Federation for Medical Education. Global standards for quality improvement. Postgraduate Medical Education. WFME 2003. – Доступ: <http://www.wfme.org> [останній візит 2009].*

ORGANIZATION OF TEACHER'S TRAINING IN HEALTH EDUCATION SYSTEMS – PROBLEMS AND PROSPECTS

Krasnov V.V.

The modern school of pedagogical training has a number of problematic issues: training program in postgraduate has an imperfect pedagogical component; cycles of lecturers advanced training are short-termed and they are held once in five years, remote technologies receive very little attention etc.

Thus arises the objective to substantiate and propose a conceptual component that will improve lecturers training system of Higher medical school. Among the proposed components of the concept of the teaching staff development it is possible to divide such as: to implement programs of initial lecturer training; to implement training school for tutors and facilitators; to introduce accumulative credit system for lecturers; to provide the duration of the CPD not less than 700 hours in five years; to develop an individual route for lecturers advanced training; to create an electronic portfolio of the lecturer; to build a market requirements and educational process monitoring system with the following reflection in the variable part of the institutions of higher education lecturers qualifications and competences framework; to create an educational resource that supports the CPD of higher medical education lecturers; to develop public educational electronic resources to support lecturers' self-education; to create an interdepartmental system of lecturers training programs quality control. To improve the lecturers' CPD system in the institutions of higher medical education it is necessary to create a modern regulatory framework in short terms, including professional standards of postgraduate education that consider both national and foreign experience. Implementation of these proposals will help national medical education to get the features of continuity and rapid development considering European trends of development.

Keywords: continuous professional development; training of teachers.

ПОВЫШЕНИЕ КВАЛИФИКАЦИИ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ В СИСТЕМЕ МЕДИЦИНСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ – ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

Краснов В.В.

Современная школа подготовки педагогических кадров имеет достаточно много недостатков. Среди предложенных составляющих концепции развития подготовки научно-педагогических работников можно выделить следующие: внедрить программы первичной подготовки преподавателей; внедрить школы подготовки тьюторов и фасилитаторов; ввести накопительную кредитную систему для преподавателей; увеличить продолжительность НПР; разработать индивидуальный маршрут повышения квалификации; создать электронное портфолио; учесть результаты мониторинга требований рынка и учебного процесса; создать образовательный ресурс поддержки НПР преподавателей; разработать общедоступные учебные электронные ресурсы; создать межведомственную систему контроля качества программ подготовки преподавателей.

Ключевые слова: непрерывное профессиональное развитие; подготовка преподавателей.